

دانشگاه جامع
علمی-کاربردی

جزوه درس : روش تحقیق در حسابداری

مدرس : صفری

روش تحقیق در حسابداری

دیدگاه های شناختی :

- ۱- دیدگاه های تجربه گرایی : برپایه حواس ۵ گانه می باشد و از طریق آزمون و خطا در مسائل
- ۲- دیدگاه عقل گرایی : از کل به جزء می توان رسید براساس روش قیاسی می باشد
- ۳- دیدگاه استنباطی : ملاک تحلیل بررسی جزئیات و دستیابی به یک نتیجه کلی است
- ۴- دیدگاه ساختاری : ملاک تحلیلی و بررسی و تجربه فضای حاکم بر موضوع در زمینه های سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی و می باشد

مفهوم و فلسفه تحقیق علمی :

پاسخ نظام مند (سیستماتیک) به مسائل طرح شده در فرایند :

- ۱- طرح مسئله
- ۲- بررسی سوابق
- ۳- تعیین اهداف
- ۴- ابزارگردآوری داده ها
- ۵- تعیین روش تجزیه و تحلیل داده ها
- ۶- انتخاب روش آماری

ارتباط بین سؤال ، فرضیه و یقین :

ابتدا سؤال مطرح می شود و بعد فرضیه آن ایجاد می گردد و با آزمایش ها و طی زمان تبدیل به یک نظریه و نظریه نیز با آزمایش های مختلف و طی زمان و مراحل مختلف به یقین (قانون) تبدیل می شود .

بروز مسئله در ذهن ← فرضیه سازی ← آزمون فرضیه ← نتیجه گیری ← تدوین نظریه ← آزمون نظریه به صورت مستمر ← تایید مکرر نظریه و دستیابی به نتیجه قطعی ← معلوم کلی (قانون) یا اصل

ویژه گیهای تحقیق و آداب تحقیق :

- ۱- توسعه ای بودن
- ۲- قابلیت بررسی داشتن (تحقیق باید قابلیت بررسی مجدد داشته باشد)
- ۳- نظم داشتن
- ۴- تخصص طلبی
- ۵- قابلیت تعمیم داشتن
- ۶- دقت طلبی
- ۷- واقعی بودن
- ۸- قانده تجاھل (عدم پیش داروی)

۹- صبر طلبی

۱۰- جرئت طلبی

۱۱- نیاز به مدیریت واحد

مفهوم متغییر :

به ویژه گی یا صورت یا عاملی اطلاق می شود که در بین افراد جامعه مشترک بوده و می توان در مقادیر کمی و ارزشهای متفاوتی داشته باشد در تحقیق عمل شناخت متغییر ها ، اندازه گیری آنها و براساس نحوه آثار در روابط آنها با یکدیگر مورد نظر است .

متغییر ها را می توان به اشکال مختلف طبقه بندی کرد :

✓ متغییر ها بر اساس ارزش :

۱- متغییر های کیفی : مثل شجاعت ، پایداری بر اصول مذهبی ، گرایش به سهامداری و

۲- متغییر های کمی : که قابل اندازه گیری هستند مثل میزان درآمد ، سود ، قد و وزن و

در هر تحقیق عمل اندازه گیری متغییرهای کیفی دشوار می باشد و می بایست برای آنها معیار اندازه گیری معرفی نمود .

✓ انواع متغییر بر اساس رابطه :

دو متغییر مهم از نظر رابطه عبارتند از :

❖ متغییر مستقل :

این متغییر ها نقش علت را بر عهده دارند و بر متغییر های دیگر تاثیر میگذارند و منشاء بروز پدیده ها می باشند در تحقیقات معمولاً بدنبال رابطه بین متغییر مستقل و تغییری که تاثیر می پذیرد با معمول واقع می شود باشند .

❖ متغییر وابسته :

متغییر های دیگر نیز از جمله متغییر های مزاحم و متغییر های واسطه نیز با اهمیت هستند که محقق می بایست نقش آنها را نیز بر تاثیر وابسته بررسی کند با حتی آنها را کنترل نماید .

انواع تحقیقات علمی :

❖ بنیادی

❖ کاربردی

❖ عملی

• تحقیق بنیادی : این تحقیقات مرزهای دانش عمومی بشر را توسعه می دهند و قوانین علمی را کشف می نمایند . این تحقیقات معمولاً وقت گیر بوده و احتیاج به منابع مالی زیاد دارد . مأموریت اصلی این گونه تحقیقات توسعه قلمرو معرفتی بشر است .

• تحقیق کاربردی : این تحقیقات با استفاده از زمینه و بستر شناختی و معلوماتی که از طریق تحقیق بنیادی فراهم شده برای رفع نیازمندی های بشر و بهینه سازی ابزار مورد استفاده قرار می گیرد ، این تحقیقات از نظر زمانی زودتر از تحقیقات

بنیادی انجام می گیرد و عمدتاً سازمانهای دولتی، خصوصی، دانشگاه ها و مراکز تحقیقاتی اینگونه پژوهش ها را انجام می دهند.

- تحقیق علمی: این تحقیقات را باید تحقیقات حل مسئله یا حل مشکل نامید و آنها را نوعی تحقیق کاربردی محسوب کردو نتایج اینگونه تحقیقات مستقیماً برای حل مسئله خاص بکار گرفته می شود.

❖ تحقیقات علمی بر اساس ماهیت و روش:

براساس ماهیت و روش تحقیقات علمی را می توان به ۵ گروه تقسیم کرد که عبارتند از تحقیقات تاریخی، توصیفی، همبستگی، تجربی و علی

تحقیق تاریخی:

با استفاده از اسناد و مدارک معتبر انجام می شود تا بتوان ویژه گی های عمومی و مشترک پدیده ها و حوادث تاریخی و دلایل بروز آنها را بررسی کرد یکی از مشکلات تحقیقات تاریخی آن است که محقق در صحنه حضور نداشته و نمی تواند متغیر ها را بدقت شناسایی و کنترل نماید.

تحقیق توصیفی:

تحقیقات توصیفی به دنبال چگونه بودن موضوع است به عبارت دیگر این تحقیق وضع موجود را بررسی می کند و به توصیف منظم وضعیت فعلی آن می پردازد و در صورت لزوم ارتباط بین متغیر ها را بررسی می کند. برای مثال بررسی ویژه گی های جمعیت یک کشور

در این تحقیقات نوعاً از روشهای مطالعه کتابخانه ای و بررسی متون و محتوای مطالب و نیز روشهای میدانی نظیر پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده استفاده می شود.

انواع تحقیقات توصیفی:

۱- تحقیق توصیفی زمینه یاب (پیمایشی): این تحقیق به دنبال شناخت ویژه گی ها و صفات اعضاء جامعه می باشد و وضعیت فعلی جامعه آماری را در قالب چند صفت یا متغیر مانند سن، جنس، وزن و درآمد مورد بررسی قرار می دهد.

۲- تحقیق توصیفی موردی: این تحقیق عبارت است از مطالعه یک مورد و کاوش عمیق در مورد آن از قبیل تحقیق درباره ویژه گی ها و رفتار یک دانش آموز ناسازگار یا تیز هوش

۳- تحقیق توصیفی تحلیل محتوا: این تحقیق به منظور توصیف عینی و کیفی محتوای مفاهیم کتابها، مقاله ها، فیلم، سخنرانی مورد استفاده قرار می گیرد. برای مثال: تجزیه و تحلیل و توصیف دشواری یک کتاب

تحقیق همبستگی:

این تحقیقات برای کسب اطلاع از وجود رابطه بین متغیر ها انجام می پذیرد ولی در آنها الزاماً کشف رابطه علت و معلولی منظور نیست. در تحقیقات همبستگی پس از تشخیص وجود همبستگی و تعیین جهت آن اقدام به محاسبه مقدار و ضریب همبستگی می شود.

این ضریب از مثبت ۱ تا منفی ۱ نوسان دارد یعنی اگر همبستگی وجود نداشته باشد ضریب همبستگی محاسبه شده صفر است. اگر ضریب همبستگی بین صفر تا مثبت یک باشد گفته می شود که جهت همبستگی مثبت و تغییرات متغیرها همسو می باشد و اگر ضریب همبستگی از صفر تا منفی یک باشد گفته می شود که جهت همبستگی متغیرها منفی بوده و تغییرات متغیرها عکس یکدیگر است.

تحقیقات علی (پس رویدادی) :

در این گونه تحقیقات کشف علت ها و دلایل بروز یک رویداد یا حادثه مدنظر می باشد. بنابراین پس از آنکه واقعه ای روی داد تحقیق در مورد آن انجام می شود. برای مثال: دلایل بروز تورم یا افزایش نرخ ارز، رشد اقتصادی غیر منتظره و غیره

تحقیقات علی معمولاً از نوع کاربردی هستند و نتایج آنها برای جلوگیری از تکرار حوادث و وقایع نامطلوب مورد استفاده قرار می گیرد.

تحقیقات تجربی (آزمایشی) :

ویژه گی اصلی این تحقیقات آن است که محقق خود در صحنه و فضای تحقیق حضور دارد و توان کنترل متغیرها و مشاهده پدیده و سنجش رابطه علت و معلولی بین متغیرها را دارد در این تحقیق ها عموماً متغیرها به دو گروه تقسیم می شود.

گروه یک؛ گروه آزمایش نامیده می شود که تحت تأثیر متغیر یا متغیرهای مستقل قرار می گیرد و گروه دوم؛ گروه کنترل نامیده می شود که تحت تأثیر متغیرهای مستقل قرار نمی گیرد و نهایتاً از دو گروه آزمایش بعمل می آید و نتایج آنها با یکدیگر مقایسه می شود.

مرحله اساسی و ابتدایی تعیین این موضوع است که مجهول مورد بررسی چیست و چه ابعادی از موضوع می باست مورد پژوهش قرار گیرد. مرحله انتخاب، تعریف و بیان مسئله به عنوان مرحله زیر بنایی و بنیادین فرآیند تحقیق علمی دارای اقداماتی به شرح ذیل است:

مراحل انجام پژوهش:

- ۱- طرح مسئله تحقیق و تعیین حدود آن
- ۲- مطالعه ادبیات و پیشینه تحقیق
- ۳- شناسایی و تحلیل مسئله تحقیق
- ۴- تعیین متغیرها و تعیین مدل ارتباطی مربوط به چهار چوب نظری تحقیق
- ۵- تشریح مسئله تحقیق و نگارش آن

طرح مسئله تحقیق :

موضوع تحقیق برای پژوهشگر براساس منابع متعدد مطرح می شود، از قبیل کنجکاوی، تجربه شخصی، مطالعه تحقیقات قبلی و اولویت های پژوهشی سازمان

در این مرحله پژوهشگر یافته های دیگران و نتایج تحقیقات دیگر و نظریه های دیگر را گردآوری کرده و در صورتیکه پاسخ مسئله خود را پیدا نکند مرحله پژوهش را آغاز می کند . علاوه بر این از تجارب پژوهشی دیگران در تدوین چارچوب نظری کار خود و طراحی پژوهش شناسی استفاده و اطلاعات زیادتری در زمینه موضوع مورد مطالعه پیدا میکند همچنین این امر به پیشگیری از دوباره کاری کمک می کند .

روشهای دستیابی به منابع و پیشینه تحقیق :

الف - استفاده از فهرست مقالات

ب - استفاده از نمایه ها و بانک اطلاعات کتب و مقالات منتشر شده در خصوص موضوع خاص

ج - استفاده از کتابخانه ها

د - استفاده از چکیده ها

در کشور متولی بزرگ این امر مرکز اسناد علمی ایران (irandac) می باشد

شناسایی و تحلیل مسئله تحقیق :

پس از شناسایی مسئله و اطلاع از کم و کیف آن تحقیق بایدنسبت به تجزیه و تحلیل آن اقدام کند و مواردی از قبیل ذیل را انجام دهد :

آیا تحقیق ارزش انجام دادن دارد یا خیر ؟

آیا تحقیق از تازه گی برخوردار است ؟

آیا تحقیق انجام شدنی است ؟

آیا امکانات لازم برای تحقیق در اختیار است ؟

آیا بودجه کافی برای انجام تحقیق وجود دارد ؟

تعیین متغیر ها :

محقق در تحقیق خود بدنبال شناسایی متغیرها ، چگونگی رابطه آنها با یکدیگر است و اگر تحقیق از نوع توصیفی است می خواهد وضعیت یک شیء و یا پدیده را شناسایی نماید . متغیر های مورد مطالعه انواع مختلفی دارد که باید محقق آنها را مشخص کند . بعد از تعیین متغیرها هریک از آنها باید تعریف شده و همینطور شاخص های مورد نیاز جهت اندازه گیری آنها ارائه شود و اهداف مرتبط با مسئله تحقیق بیان شود .

صورت مسئله باید به شکل سؤالی نوشته شده و از طرح آن بطور کلی و مبهم خوداری شود . از واژگان دو پهلو نباید استفاده شود .

روش نگارش و ارزیابی مسئله تحقیق :

۱- آیا صورت مسئله به شکل متوالی نوشته شده است ؟

۲- آیا در مقدمه توضیحی درباره مسأله و اهمیت و ضرورت تحقیق آورده شده است ؟

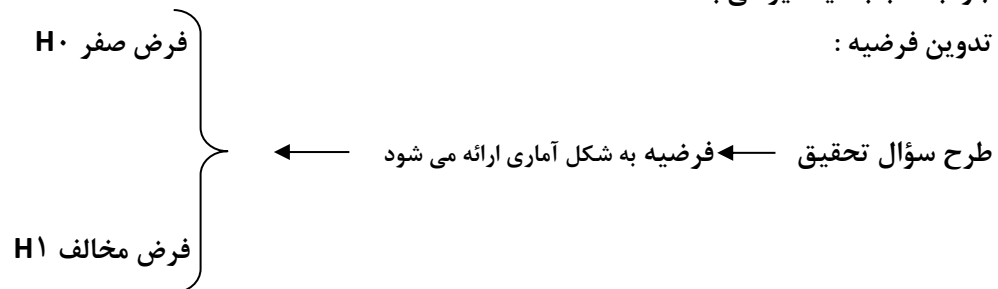
۳- آیا ابعاد ویژه گی و حدود مسأله تحقیق بیان شده است ؟

۴- آیا ادبیات و سوابق مسئله ذکر شده است ؟

- ۵- آیا فهرست متغیرها و معرفیها و مدلهای مربوط به آن تهیه و بیان شده است ؟
- ۶- آیا سؤالات ویژه تحقیق تدوین و بیان شده است ؟
- ۷- آیا به هدف تحقیق و دستاوردهای آن اشاره شده است ؟
- ۸- آیا بیان مسئله از وضوح برخوردار است؟
- ۹- آیا از کاربرد واژه های دوپهلو ، شرطی ، ارزشی و داوریهای ایدئولوژیک پرهیز شده است ؟
- ۱۰- آیا اصلاحات و مفاهیم به خوبی تعریف شده است ؟

جواب ها با بله یا خیر می باشد .

تدوین فرضیه :

(فرضیه تحقیق به شکل مخالف آورده می شود)

پس از انتخاب و طرح سؤال تحقیق پژوهشگر می بایست تصویری و مدلی از چگونگی ارتباط متغیرها ارائه دهد و براساس آن بتواند داده ها را گردآوری کرده و از صحت و سقم آنها اطمینان حاصل نماید . این امر با تدوین فرضیه امکان پذیر می شود .

فرضیه عبارتست از حدس یا گمان اندیشمندانه درباره ماهیت ، چگونگی و روابط بین متغیرها که محقق را در تشخیص نزدیکترین و محتمل ترین راه برای کشف مجهول کمک می کند ، فرضیه گمانی است موقتی که درست بودن با نبودنش باید مورد آزمایش قرار گیرد . فرضیه براساس معلومات کلی و شناختهای قبلی (عموماً براساس مطالعه پیشینه تحقیق) پدید می آید .

ویژه گی های یک فرضیه :

- ۱- فرضیه باید قدرت بیان حقایق را داشته باشد .
- ۲- فرضیه باید آنچنان با مسئله تحقیق مرتبط باشد که اطلاعات گردآوری شده پس از تجزیه و تحلیل پاسخ گوی حل مسئله و قابل استفاده باشد .
- ۳- فرضیه باید شفاف ، ساده و قابل فهم باشد و بنابراین محقق باید از بکار بردن عبارات مبهم و دوپهلو در آن خودداری کند.
- ۴- فرضیه باید قابلیت آزمون داشته باشد
- ۵- فرضیه باید بصورت جمله خبری باشد تا از نحوه ارتباط متغیرها خبر بدهد .
- ۶- فرضیه نباید از واژه ها و مفاهیم احساسی استفاده کند . برای مثال در تدوین فرضیه از بکارگیری عباراتی نظیر : ایده آل است ، بسیار خوب است ، غیره پرهیز کند .

نمونه گیری :

مفهوم نمونه : هدف محقق شناسایی جامعه و تعیین پارامترهای مربوط به آن است برای این کار باید تمام افراد جامعه مراجعه کنیم که هزینه های سنگین را در برداشته و امکانات و زمان بیشتری را می طلبد و یا از طریق جمع کوچکتري و باروش معینی پی به صفات و ویژه گیهای جامعه ببرد . عموماً روش دوم در آمار به روش استنباطی معروف است که از بین افراد جامعه تعداد مشخص را بعنوان نمونه انتخاب کرده و با مطالعه این جمع محدود ویژه گیها و صفات جامعه را مورد مطالعه قرار داده و نتایج را به کل جامعه تعمیم می دهد .

انواع نمونه و روش انتخاب آن :

نمونه گیری در حالت کلی به دو صورت علمی (احتمالی) و غیر علمی (غیر احتمالی) تقسیم می شود .

در روش علمی همه اعضای جامعه شانسی مساوی برای انتخاب شدن را دارند بنابراین صفات اعضای انتخاب شده با صفات جامعه همخوانی و یکنواختی دارد . در روش غیر علمی همه افراد برای نمونه محقق نظریات مشخص خود را دخالت می دهد و به افراد خاصی در جامعه چشم می دوزد مانند انتخاب افراد در مصاحبه های خیابانی

انواع روشهای نمونه گیری علمی :

- ۱- استفاده از قرعه کشی : در این روش محقق به هر یک از افراد جامعه یک کد یا شماره مخصوص می دهد سپس شماره مهره ها را یکی یکی خارج کرده و شماره آنها را یادداشت می کنند و اینکار را آنقدر ادامه می دهد که تا به تعداد حجم نمونه شماره انتخاب کرده باشد برای اینکه شانس مساوی برای اعضاء حفظ شود هر شماره بعد از انتخاب شدن مجدداً وارد فرآیند انتخاب می شود .
- ۲- استفاده از جدول اعداد تصادفی : این جدولها توسط نرم افزارهای ریاضی تهیه و تنظیم می شود .
- ۳- استفاده از روش منظم یا سیستماتیک : در این روش به تمام اعضای جامعه بصورت پیاپی شماره اختصاص می یابد ، سپس محقق سعی می کند فاصله عددی دو نمونه را بطور ثابت مشخص کند و نمونه های دیگر با افزودن عدد ثابت فاصله انتخاب می شوند .

حجم نمونه :

در تعیین اندازه نمونه پژوهشگر میبایست به عوامل زیر دقت نماید :

- ۱- حجم و اندازه جامعه : بدین معنا که هر قدر اندازه جامعه بزرگتر باشد با توجه به پراکندگی طبیعی و صفات اعضاء جامعه همسانی و همگونی آنها بیشتر خواهد بود و بنابراین به حجم کمتری برای نمونه نیاز خواهد بود و برعکس هر قدر تعداد اعضاء جامعه کمتر باشد نیاز به اندازه نمونه بزرگتری خواهد بود .
- ۲- میزان پراکندگی صفت یا صفات در جامعه : هر قدر جامعه از یکدستی بیشتری بر خوردار باشد حجم کمتر نمونه نیز می تواند معرف باشد و هر قدر همگونی صفات در جامعه پراکنده تر باشد حجم نمونه بیشتر خواهد بود . در خصوص همگونی اعضاء جامعه مثل مشت نمونه خروار می باشد صدق می کند و می توان با تعداد اندکی از اعضاء خصوصیات جامعه پی برد

حد نصاب های قابل قبول برای تعیین حجم نمونه :

- ✓ در تحقیق همبستگی حداقل حجم نمونه ۳۰ نفر است .
- ✓ در تحقیق علی و آزمایشی حداقل حجم نمونه ۱۵ نفر است .
- ✓ در تحقیق توصیفی و پیمایشی حداقل حجم نمونه ۱۰۰ نفر خواهد بود .

فرمول آماری برای تعیین حجم نمونه :

تکنیک های مختلف آماری برای این امر ارائه شده است که یکی از ساده ترین آنها عبارتند از :

$$n = \frac{t^2 pq}{d^2}$$

حجم نمونه گیری = n

اندازه متغیر جداول آماری در توزیع نرمال یا جداول (student) t یا z

درصد توزیع صفت در جامعه یعنی نسبت درصد افرادی که دارای صفت مورد مطالعه می باشند = p

درصد افرادی که فاقد آن صفت در جامعه هستند = q

درصد خطای نمونه گیری (دقت نمونه گیری) = d

مسئله :

تحقیقی در سطح خطای ۵٪ در شرف انجام است طبق جداول آماری در صورت اینکه جامعه از توزیع نرمال برخوردار باشد

۱/۹۶ = t یا z خواهد بود در این شرایط حداقل حجم نمونه را با احتیاط محاسبه نمایید ؟

در یک جامعه نرمال t = ۱.۹۶

$$n = \frac{1/96^2 * 0.5 * 0.5}{5\%^2} = 384$$

مثال : تجربیات یک حسابرس حاکی از آن است که حساب صندوق در ۷۰٪ موارد فاقد اشتباه می باشد در سطح خطای ۵٪ در

صورتی که حسابرس در یک شرکت بزرگ به حسابهای نقدی رسیدگی کند چند رویداد و معامله را می بایست بعنوان نمونه انتخاب

کند ؟

در یک جامعه نرمال t = ۱.۹۶

$$n = \frac{1/96^2 * 0.7 * 0.3}{5\%^2} = 320$$

ایراد فرمول فوق آن است که تعداد اعضاء جامعه را در نظر نمی گیرد و در تمام نمونه گیری ها ولو با جامعه ای با ۱۰۰۰ عضو و یا جامعه

ای با ۱۰۰۰۰ عضو عدد مشابهی را می دهد . برای اصلاح و رفع آن از فرمول زیر استفاده می شود که اندازه جامعه در انتخاب اندازه

نمونه مدنظر قرار می دهد .

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} (\frac{t^2 pq}{d^2} - 1)}$$

مثال : پژوهشگری قصد انجام تحقیق زیر را دارد او می خواهد ارتباط مابین نسبت های مالی و میزان تأثیر آن بر گزارش حسابرسی را مورد مطالعه قرار دهد . محدوده زمانی سال ۹۱ می باشد در این سال تعداد شرکت های پذیرفته شده در بورس ۳۵۰ شرکت بوده اند مطلوب است تعیین اندازه حجم نمونه بهینه ؟

$$t = 1.96$$

$$5\% = d$$

$$N = 350$$

در صورتی که حجم خطا را ندانیم برای ۵۰٪ برای هر کدام در نظر گرفته می شود $p=q$

$$n = \frac{\frac{1.96^2 * 0.5 * 0.5}{5\%^2}}{1 + \frac{1}{350} (\frac{1.96^2 * 0.5 * 0.5}{5\%^2} - 1)} = 183$$

موفق و پیروز باشید